

Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi * 2025 * Cilt: 29 * Sayı: 1 * (194-209)

**Farklı Sosyoekonomik Koşullara Sahip Okul Öncesi Dönem
Çocuklarının Öğretmenlere Soruları ve Öğretmenlerin Cevap
Stratejileri**

Preschool Children's Questions and Teachers' Response Strategies Across
Different Socioeconomic Contexts

Serhat GÜNDOĞDU *

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 05.06.2024

Kabul Tarihi: 16.02.2025

Doi: tsadergisi.1496174

Anahtar Sözcükler:

Çocukların soruları

Çocukların zor soruları

Okul öncesi

Öğretmen

ÖZET

Bu araştırma; farklı sosyoekonomik koşullara sahip okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenlere sorularını/zor sorularını ve öğretmenlerin çocukların zor sorularına cevap stratejilerini incelemeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Araştırmaya, Türkiye'nin orta kısmında yer alan bir ildeki alt sosyoekonomik koşullarda görev yapan 15, orta sosyoekonomik koşullarda görev yapan 15 ve üst sosyoekonomik koşullarda görev yapan 15 olmak üzere toplam 45 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Veriler görüşme formu ile toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniği ile araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuklar öğretmenlerine; günlük rutin, günlük yaşam, fen-doğa ve teknoloji, din ve izin/istek ile ilgili sorular sormuşlardır. Çocukların zor soruları ise günlük rutin, günlük yaşam, fen-doğa ve teknoloji, din ve doğum ile ilgilidir. Çocukların sorularının ve zor sorularının temalara göre frekansları sosyoekonomik koşullara göre farklılaşmıştır. Okul öncesi öğretmenleri çocukların zor sorularına açıklayıcı yanıt vererek ve soruları yanıtızsız bırakarak karşılık vermişlerdir. Çocukların zor sorularına cevap vermeyen öğretmenler; cevap vermeme, dikkati başka yöne çekme/geçistirme, bilmediğini söyleme, araştıracağını söyleme ve beraber araştırmayı teklif etme stratejilerini sergilemişlerdir. Öğretmenlerin çocukların zor soruları karşısında cevap vermedikleri zaman uyguladıkları stratejilerin frekansları sosyoekonomik koşullara göre farklılaşmıştır. Araştırmanın bulguları tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Article Information

Submission: 05.06.2024

Acceptance: 16.02.2025

Doi: tsadergisi.1496174

Key Words:

Children's questions

Children's difficult

questions

Pre-school

Teacher

ABSTRACT

This study explores the challenging questions posed by preschool children from different socioeconomic backgrounds and examines the response strategies employed by their teachers. A total of 45 preschool teachers from a city in central Turkey participated in the research. Data were collected through structured interview questions and analyzed using content analysis. Findings indicate that children's difficult questions primarily revolved around themes such as daily routines, everyday life, science, nature, technology, religion, and birth. The frequency and thematic distribution of these questions varied according to socioeconomic conditions. Preschool teachers responded to children's difficult questions either by providing explanatory answers or by avoiding the question altogether. Teachers who chose not to answer employed various strategies, including ignoring the question, diverting the child's attention, admitting a lack of knowledge, stating that they would seek more information, or suggesting that they explore the answer together. The frequency of these response strategies also differed based on socioeconomic factors. These findings highlight the impact of socioeconomic context on children's curiosity and teachers' approach to addressing challenging inquiries, underscoring the need for teacher training in effective response strategies.

Atıf İçin

Gündoğdu, S. (2025). Farklı sosyoekonomik koşullara sahip okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenlere soruları ve öğretmenlerin cevap stratejileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 29(1), 194-209. doi: tsadergisi.1496174

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Nevşehir, gundogduserhat50@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6841-8890>

GİRİŞ

İnsandaki öğrenme çabası doğumla birlikte başlamakta (Şahhüseyinoğlu, 2010) ve zamanla artarak devam etmektedir. Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren etraflarındaki dünya hakkında sürekli bir merak içerisinde ve bilmedikleri hakkında daha fazla şey öğrenmeye heveslidirler (Engel, 2011). Çocuklar birçok bilgiyi çevrelerini keşfederek öğrenirler (Was & Warneken, 2017). Örneğin; çevresini gözlemlerler, nesneleri tutarlar, eşyaları ağızlarına alırlar, insanları dinlerler ve yetişkinleri taklit ederler (Ruggeri, Walker, Lombrozo & Gopnik, 2021; Şahhüseyinoğlu, 2010). Çocukların bu keşif süreci birçok bilgiyi edinmelerine olanak sağlasa da görünmez şeyler (örneğin virüsler), içsel özellikler ve kültürel gelenekler gibi bazı şeyleri çocukların kendi başlarına öğrenmeleri pek mümkün değildir (Was & Warneken, 2017). Ayrıca çocukların sahip oldukları ön bilgiler ve beceri düzeyleri bazı problemlerin çözümünde yetersiz kalabilir. Bu durumlarda, çocuklar başkalarının yardımına gereksinim duyarlar (Mills, Legare, Bills & Mejias, 2010). Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu genellikle soru sormaktır (Ronfard, Zambrana, Hermansen & Kelemen, 2018).

Çocukların soruları gelişimsel açıdan incelenmiş ve yaşı soru sorma yeteneği ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır (Mills, Legare, Grant & Landrum, 2011). Henüz sözlü sorular soramayan küçük çocuklar, bilmedikleri nesneleri işaret ederek veya onları yetişkinlere göstererek sorgulama yaparlar (Chouinard, 2007). Çocuklar 1,5-2 yaşında ‘kim’, ‘ne’ ve ‘nerede’ sorularını kullanmaya başlarlar. Daha sonra sırayla ‘neden’, ‘nasıl’ ve ‘ne zaman’ sorularını kullanırlar (Havigerová & Juklová, 2011). Çocukların açıklama talep eden soruları da yaşla birlikte artmaktadır (Frazier, Gelman & Wellman, 2009). Çocuklar aynı zamanda yaşla birlikte soruları uygun kaynağa sormayı da öğrenirler (Mills vd., 2010). Yaklaşık beş yaş civarındaki çocuklar doğru kişilere etkili ve çeşitli sorular sorabilmektedirler (Mills vd., 2011). Okul öncesi çocukları bilgi edinmek için gerekli olan soruları formüle edebilmekte (Chouinard 2007; Mills vd., 2011) ve soruları daha fazla kullanmaktadırlar (Ronfard vd., 2018).

Çocukların dili geliştikçe, aktif öğrenme girişimlerinin arasına soru sormak da dahil olur (Ruggeri vd., 2021). Çocukların kendilerinden bilgili kişilere soruları, etkili bir öğrenme strateji olarak kabul edilmektedir (Harris ve Koenig 2006; Kurkul & Corriveau 2018; Ronfard vd., 2018). Çünkü soru sorma, sosyal öğrenmenin kalitesini artırmak için güçlü bir araçtır (Callanan & Oakes, 1992; Chouinard, 2007). Çocukların soruları daha çok bilgi edinme amaçlıdır (Baldwin & Moses 1996; Frazier vd., 2009; Ronfard vd., 2018). Ancak çocukların soruları farklı nedenler de taşıyabilmektedir. Çocuklar; problem çözmek için (Mills vd., 2010; Mills vd., 2011; Was & Warneken, 2017), dikkat çekmek için (Engel, 2011), etkileşim için (Mills, Danovitch, Grant & Elashi, 2012), içten gelen meraklarından dolayı (Callanan & Oakes, 1992; Engel 2011; Riihelä, 2003), ilgilerinden dolayı (Engel, 2011; Hedges & Cooper, 2016) ve doğuştan gelen motivasyonlarından dolayı (Callanan & Oakes, 1992) soru sorarlar.

Yapılan araştırmalara göre okul öncesi dönem çocukları çok farklı konularda sorular sormaktadırlar. Çocukların; ölüm, din, fen-doğa, günlük yaşam (Sak, 2020; Samuelsson, Johanson, Davidsson & Fors, 2000), biyoloji, kültür, sosyal düzen, doğal olaylar, nesneler (Ronfard vd., 2018), doğum, dünyanın şekli, iyi, kötü, tehlike ve macera (Bereiter, 2002; akt: Hedges & Cooper, 2016) gibi konularda sorular sordukları ifade edilmiştir. Piaget (1967), çocukların sorularının içeriğini; nedensel açıklama, gerçeklik ve tarih, insan eylemleri ve niyetleri, gerekçelendirme ve sınıflandırma ve değerlendirme olmak üzere beş kategoride toplamıştır. Flammer (1981) ise çocukların sorularını; evet/hayır, açık uçlu, ayrıştırıcı, gerçek, sözlü, yazılı ve bilgi arama soruları şeklinde sınıflandırmıştır. Çocukların sorduğu cevaplaması zor olan sorular için Sak (2015; 2020) ile Sak ve Şahin Sak (2020a) zor sorular kavramını kullanmışlardır. Zor soruların; din, cinsellik, bilim ve günlük yaşamla ilişkili olduğu yazarlar tarafından ifade edilmiştir (Sak & Şahin Sak, 2020b). Görüldüğü üzere çocukların soruları birçok kategori altında incelenebilmektedir. Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin cevaplamakta zorlandıkları sorular için zor sorular terimi kullanılmıştır.

Her ne sebeple ve her ne konuda sorulursa sorulsun okul öncesi dönem çocuklarının sorularının çocuklara önemli katkıları bulunmaktadır. Çocukların soruları; bilişsel, sosyal ve dil gelişiminde

(Sak & Şahin Sak, 2020b), belirsiz bilgilerin giderilmesinde (Baldwin & Moses 1996), bilgilerin daha fazla akılda kalmasında (Chouinard, 2007; Ross & Killey, 1977), düşünme becerilerinin gelişmesinde (Riihelä, 2003; Şahhüseyinoğlu, 2010), etkileşimin başlatılmasında (Mills vd., 2012), problem çözme becerilerinin gelişmesinde (Chouinard, 2007; Mills vd., 2010), daha tutarlı anlatıların üretilmesinde (Silva, Strasser & Cain, 2014), öğrenme motivasyonlarında (Sak & Şahin Sak, 2020b) ve bilgi kaynaklarının keşfedilmesinde (Riihelä, 2003; Ruggeri vd., 2021) çok önemli işlevlere sahiptir. Çocukların soruları aynı zamanda yetişkinlere de katkı sağlamaktadır. Çocukların; gelişimleri (Engel, 2011), öğrenmeye hazır bulunuşlukları (Martin & Torres 2013), yanlış bilgileri (Vygotsky, 1978), problem çözme becerileri (Legare, Mills, Souza, Plummer & Yasskin, 2013) ve ilgileri (Hedges & Cooper 2016) hakkında çocukların soruları yetişkinlere önemli bilgiler vermektedir. Çocukların soruları bunun yanında deneyimlerini, değerlerini ve inançlarını çocuklarla paylaşmak için yetişkinlere fırsat sunmaktadır (Stephens, 2007).

Çocukların soruları sosyokültürel kuram tarafından da önemli görülmektedir. Vygotsky'ye (1978) göre, diğer insanlar çocuğun yakınsak gelişim alanı içinde çocukla etkileşime girerek çocukların öğrenmesine yardımcı olur. Yakınsak gelişim alanı, çocukların kendi başlarına rahatça yapabilecekleri ile yetişkin rehberliğinde veya daha yetenekli akranlarıyla işbirliği içinde problem çözme yoluyla belirlenen potansiyel gelişimleri arasındaki farkı ifade etmektedir (Chouinard, 2007). Buradan okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sorularını yanıtlayan yetenekli ve bilgili kişiler olduğu söylenebilir (Sak & Şahin Sak, 2020b).

Çocukların soruları çocuklar için çok önemli olmakla birlikte öğretmenlerin çocukların sorularına yaklaşımları ve verdikleri cevaplar da bir o kadar önem teşkil etmektedir. Okul öncesi çocukları daha çok güvenilir kaynaklara soru sormayı tercih ederler (Mills vd., 2010; Mills vd., 2011). Bu güvenilir kaynakların en önemlilerinden biri de öğretmenleridir (Harris ve Koenig 2006). Çocuklar öğretmene sordukları sorular ile bilgilendirici ve güvenilir yanıtlar beklerler (Flammer, 1981). Öğretmenler de çocukların sorularına uygun cevap vererek çocukların gelişimini desteklemekte ve öğrenme heveslerini artırmaktadırlar (San Bayhan & Artan, 2011). Çocukların sorularına uygun şekilde cevap verilmezse çocuklar; öfke, hayal kırıklığı ya da kaygı yaşayabilmekte ve gelişimsel olarak da dezavantajlı olmaktadır (Ross ve Killey, 1977). Ayrıca, yetişkinlerin uygun olmayan cevapları çocukların; korku, takıntı veya kavram yanlışları geliştirerek kişilik gelişimi üzerinde istenmeyen etkilere yol açabilmektedir (San Bayhan & Artan, 2011). Bunun için öğretmenler, çocukların sorularına en iyi şekilde nasıl cevap vereceklerini bilmelidirler.

Literatürde okul öncesi dönem çocuklarının sorularını araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda çocukların soruları; bilgi edinme (Callanan & Oakes 1992; Chouinard, 2007), biçim, işlev (Mills vd., 2010), sorulardaki hata (Rowland, 2006), akademik başarı (Ross & Killey 1977), problem çözme stratejisi (Legare vd., 2013; Mills vd., 2011), sosyal sınıf farklılıkları (Gullo, 1981) (Sak, 2015), tutarlı hikayeler oluşturma (Silva vd., 2014), açıklama arama (Frazier vd., 2009), aile konuşmaları (Bova, 2011), sıklık, tip (Ünlütak, Nicolopoulou ve Aksu-Koç, 2019) ve zor soru (Sak, 2015; Sak & Şahin-Sak, 2020a) açısından incelenmiştir. Ayrıca Riihelä (2003), farklı kurumlardaki (sosyal yardım kliniği, gündüz bakım merkezi, okul ve kütüphane) yetişkin-çocuk karşılaşmaları sırasında ortaya çıkan soruları araştırmıştır. Bunun yanında okul öncesi dönem çocuklarının sorularına yetişkinlerin cevaplarını araştıran çalışmalar da bulunmaktadır (Callanan & Oakes, 1992; Chouinard, 2007; Frazier vd., 2009; Kurkul & Corriveau 2018; Sak, 2015; 2020; Tizard, Hughes, Carmichael & Pinkertonve, 1983).

Aynı yaş grubundaki çocukların soruları birbirine benzemektedir. Ancak çocukların sosyoekonomik koşullarının; çocukların soru sayılarını (Kurkul & Corriveau, 2018; Ronfard vd., 2018; Tizard & Hughes, 1984) ve konuşmalarını (Hart & Risley, 1992; Huttenlocher, Vasilyeva, Waterfall, Vevea & Hedges, 2007) etkilediği ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle okul öncesi dönem çocuklarının sorularının, zor sorularının ve öğretmenlerin çocukların zor sorularına cevaplarının sosyoekonomik koşullara (SEK) göre değişip değişmediği merak konusu olmuştur. Bu noktada araştırmanın amacı, farklı SEK'e sahip okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenlere sorularını, zor sorularını ve öğretmenlerin çocukların zor sorularına yönelik cevap stratejilerini incelemektir. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Farklı SEK’ e sahip okul öncesi dönem çocukları öğretmenlerine hangi soruları daha çok sormaktadırlar?

Farklı SEK’ e sahip okul öncesi dönem çocukları öğretmenlerine cevaplaması zor olan hangi soruları daha çok sormaktadırlar?

Okul öncesi öğretmenleri çocukların zor sorularına nasıl cevap vermektedirler?

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması ile desenlenmiştir. Nitel araştırma; çevreyi, deneyimleri veya olguları algılamaya, bunlara yönelik yorumların ortaya çıkarılmasına ve daha geniş ve esnek veri toplanmasına imkan vermektedir. Nasıl ve niçin sorularını temele alan durum çalışmaları ise bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemeyi ve bağlamsal açıklamalar yapmayı ifade etmektedir (Creswell, 2009; Merriam, 2013). Bu çalışmada da farklı SEK’ e sahip okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene hangi soruları sordukları, okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene cevaplanması zor hangi soruları sordukları ve öğretmenlerin cevaplanması zor sorulara cevap stratejileri araştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye’nin İç Anadolu bölgesinde yer alan bir ilde görev yapan araştırmaya gönüllü katılım sağlayan 45 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” kullanılarak belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasını ifade etmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu kapsamda 57-71 aylık alt SEK’teki çocukların öğretmenlerinden 15, 57-71 aylık orta SEK’teki çocukların öğretmenlerinden 15 ve 57-71 aylık üst SEK’teki çocukların öğretmenlerinden 15 öğretmen araştırmaya dahil edilmiştir. SEK belirlenirken Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun 2021 yılı şubat ayında yapmış olduğu açlık ve yoksulluk sınırına ilişkin araştırma verileri dikkate alınmıştır (<http://www.turkis.org.tr/dosya/Mtsu8HzAic42.pdf>). Bu verilere göre aylık geliri açlık sınırının altında olan ailelerin çocuklarının öğretmenleri ASEK, aylık geliri açlık sınırı ile yoksulluk sınırı arasında olan ailelerin öğretmenleri OSEK ve aylık geliri yoksulluk sınırının üzerinde olan ailelerin öğretmenleri ÜSEK olarak belirlenmiştir. Bu sınıflandırmayı yapmak için okul yöneticileri ve öğretmenlerle görüşülmüştür. Okul yöneticilerinin görüşleri ve öğretmenlerin çocuklar ve aileleri hakkında ki bilgileri dikkate alınmıştır. Ayrıca velilerin eğitim seviyesi ve okulun bulunduğu çevre özellikleri SEK belirlemede kriter olarak belirlenmiştir. Katılımcıların kişisel bilgileri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait kişisel bilgiler

		Alt SEK (f)	Orta SEK (f)	Üst SEK (f)	Toplam (f)
Cinsiyet	Kadın	14	15	14	44
	Erkek	1	-	-	1
Yaş	21-30	9	3	4	16
	31-40	3	10	9	22
	41 ve üzeri	3	2	2	7
Öğrenim Durumu	Lisans	14	14	13	41
	Yüksek Lisans	1	1	2	4
Mesleki Deneyim	1-5 yıl	6	1	4	11
	6-10	5	7	1	13
	11-15	3	5	5	13

	16 ve üzeri	1	2	5	8
Çalışılan Kurum Türü					
Anaokulu	3	11	11	25	
İlkokul/Ortaokul	12	4	4	20	
Yerleşim Yeri Bilgisi					
İl merkezi	6	9	11	26	
İlçe Merkezi	5	6	4	15	
Köy/Belde	4			4	

Tablo 1 de görüldüğü gibi katılımcıların çoğu; kadın (n=44), 31-40 yaş aralığında (n=22), lisans mezunu (n=41), anaokulunda çalışmakta (n=25) ve il merkezinde görev yapmaktadır (n=26).

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Araştırmada, kişisel bilgi formu ve yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcıların; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleki deneyim, çalışılan kurum türü ve çalışılan kurumun yerleşim yeri bilgisine ilişkin sorular bulunmaktadır. Görüşme formu ise; ‘Okul öncesi dönem çocuklarının çoğunlukla size sorduğu sorular nelerdir?’, ‘Okul öncesi dönem çocuklarının çoğunlukla size sorduğu cevaplaması zor sorular nelerdir?’ ve ‘Okul öncesi dönem çocuklarının sorduğu cevaplaması zor sorulara nasıl cevap veriyorsunuz?’ sorularından oluşmaktadır. Veri toplama süreci gerekli resmi izinler alındıktan sonra başlamıştır. Katılımcılara; araştırmanın amacı, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, kişisel bilgilerin gizli kalacağı açıklanmış ve katılımcıların onayları alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde tümevarımsal yaklaşım uygulanmıştır. Bu kapsamda anlam bakımından benzer veriler aynı kod altında toplanmıştır. Ortaya çıkan kodlar doktora derecesine sahip bir uzman tarafından incelenerek araştırma bulgularını oluşturacak kategori ve temalar oluşturulmuştur. Elde edilen temalar rapor edilirken frekans ve yüzdelere dayanarak yararlanılmış ve temaların mümkün olduğunca tanımlayıcı olmasına dikkat edilmiştir. Temalar rapor edilirken katılımcılardan alıntılara yer verilmiştir. Analizler sırasında alt SEK’teki çocukların öğretmenleri için ASEK1, ASEK2,..., orta SEK’teki çocukların öğretmenleri için OSEK1, OSEK2.... ve üst SEK’teki çocukların öğretmenleri için ÜSEK1, ÜSEK2şeklinde kodlar kullanılmış ve o şekilde sunulmuştur.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Geçerlik ve güvenirlilik yerine nitel araştırmalarda inandırıcılık, nakledilebilirlik, tutarlılık ve onaylanabilirlik terimleri tercih edilmektedir (Lincoln & Guba, 1985). İnandırıcılık için; katılımcı bilgileri, araştırmanın aşamaları, veri toplama araçları ve veri analiz süreci ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Ayrıca yapılan araştırma doktora derecesine sahip bir akademisyen tarafından incelenmiştir. Nakledilebilirliği artırmak için bulgulara doğrudan alıntılara yer verilmiş ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri analizi sürecinde kod ve kategori oluşturma süreci araştırmacı ile birlikte alan uzmanı doktora derecesine sahip bir akademisyen tarafından da gerçekleştirilerek tutarlılık incelenmiştir. Miles ve Huberman (1994)’ın uzlaşma yüzdesi % 93 olarak tespit edilmiştir. Uzlaşma yüzdesinin %70 ve üstü olması güvenirliliğin uygun olduğu anlamına gelmektedir (Şencan, 2005). Son olarak onaylanabilirlik için; uzman incelemesi ve değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Üniversiteden 2021.04.96 karar numaralı ve 03.16.2021 tarihli etik kurul kararı alınmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Bulgular; okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene sorduğu sorular, okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene sorduğu cevaplaması zor sorular ve öğretmenlerin okul öncesi dönem çocuklarının sorduğu cevaplaması zor sorulara verdikleri cevaplar olmak üzere üç başlıkta sunulmuştur. Bulgular sunulurken şekillerden yararlanılmıştır. Bulguların sunumunda frekans ve yüzdelik dilim kullanılmıştır.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öğretmene Sorduğu Sorulara İlişkin Bulgular

Tablo 2. Okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene sorduğu sorulara ilişkin ortaya çıkan tema ve kategoriler

Tema	Kategori	Alt SEK (f)	%	Orta SEK (f)	%	Üst SEK (f)	%	Toplam (f)	%
Günlük Rutin	Geliş-Gidiş	2	13	-	-	-	-	2	4
	Oyun	3	20	5	33	-	-	8	18
	Etkinlik	3	20	5	33	-	-	8	18
	Beslenme	-	-	1	7	-	-	1	2
	Diğer	-	-	-	-	1	7	1	2
	Toplam	5	33	7	47	1	7	13	29
Günlük Yaşam	Öğretmene	3	20	2	13	3	20	8	18
	Kişisel Sorular	4	27	-	-	4	27	8	18
	Konulara								
	İlişkin Sorular	6	40	5	33	8	53	19	42
	Genel								
Fen-Doğa ve Teknoloji	Konulara								
	İlişkin Sorular	11	73	7	47	14	93	32	71
	Toplam								
	Uzay	2	13	-	-	2	13	4	9
	Hava Durumu	-	-	1	7	-	-	1	2
	Vücut	-	-	1	7	-	-	1	2
	Hayvanlar	-	-	1	7	2	13	3	7
	Bitkiler	-	-	-	-	1	7	1	2
Din	Teknoloji	-	-	-	-	2	13	2	4
	Toplam	2	13	3	20	5	33	10	22
	Allah	2	13	2	13	-	-	4	9
	Ölüm	1	7	-	-	1	7	2	4
	Toplam	2	13	2	13	1	7	5	11
İzin/İstek	İzin/İstek Soruları	3	20	-	-	-	-	3	7

Tablo 2 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene sordukları sorular; günlük rutin (n=13), günlük yaşam (n=32), fen-doğa ve teknoloji (n=10), din (n=5) ve izin/istek ile ilgili sorular (n=3) olmak üzere beş temada ele alınmıştır.

Günlük rutine ilişkin sorular; geliş-gidiş, oyun, etkinlik, beslenme ve diğer kategorilerinden oluşmaktadır. Günlük rutinler; okula gelme ve okuldan ayrılma, oynanacak oyunlar, yapılacak etkinlikler ve besleme etkinliğini içermektedir. Günlük rutine ilişkin sorular; beş ASEK, yedi OSEK ve bir ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Günlük rutinelere ilişkin sorular en fazla OSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken ÜSEK çocukların öğretmenlerinden sadece biri tarafından vurgulanmıştır. Örneğin;

“Bugün ‘.....’ oyunundan oynayacak mıyız?” (ASEK 7)

“Bugün hangi etkinlikleri yapacağız?” (OSEK 3)

“Günlük aktivitelere yönelik sorular soruyorlar” (ÜSEK 11)

Günlük yaşama ilişkin sorular; öğretmene kişisel sorular, güncel konulara ilişkin sorular ve genel konulara ilişkin sorular kategorilerinden oluşmaktadır. Günlük yaşama ilişkin sorular; 11 ASEK, yedi OSEK ve 14 ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Günlük yaşama ilişkin sorular en fazla ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken en az OSEK çocukların öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Örneğin;

“Öğretmenim yalnız mı yaşıyorsun?” (ASEK 5)

“Büyüyünce kiminle evleneceğim?” (OSEK 6)

“Virüs bize neler yapar?” (ÜSEK3)

Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili sorular; uzay, hava durumu, vücut, hayvanlar, bitkiler ve teknoloji kategorilerinden oluşmaktadır. Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili sorular; iki ASEK, üç OSEK ve beş ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili sorular en fazla ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken en az ASEK çocukların öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Örneğin;

“Öğretmenim Satürn gezegeninin halkasının buzdan olduğunu söylemişsiniz, Neden buzdan?” (ASEK 2)

“İlkbaharda buraya neden kar yağıyor?” (OSEK 7)

“Solucanın neden kemiği yok?” (ÜSEK 10)

Din ile ilgili sorular; Allah ve ölüm kategorilerinden oluşmaktadır. Din ile ilgili sorular; iki ASEK, iki OSEK ve bir ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Örneğin;

“Allah’la telefonda konuşabilir miyiz?” (ASEK 11)

“Öğretmenim Allah bizi görüyor mu?” (OSEK 4)

“İnsanlar neden ölür?” (ÜSEK 3)

İzin/istek soruları kategorilere ayrılmamış ve aynı ad ile ifade edilmiştir. İzin/istek soruları çocukların öğretmenden izin isterken sorduğu soruları kapsamaktadır. İzin/istek soruları sadece ASEK çocuklarının öğretmenlerinden üçü tarafından ifade edilmiştir. Örneğin;

“Arkadaşımla boyasından kullanabilir miyim?” (ASEK 4)

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öğretmene Sorduğu Cevaplanması Zor Sorulara İlişkin Bulgular

Tablo 3. Okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene sorduğu cevaplanması zor sorulara ilişkin ortaya çıkan tema ve kategoriler

Tema	Kategori	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
		(f)	%	(f)	%	(f)	%	(f)	%
Günlük Rutin	Geliş-Gidiş	1	7	1	7	-	-	2	4
	Oyun	1	7	-	-	-	-	1	2
	Etkinlik	2	13	1	7	-	-	3	7
	Toplam	4	27	2	13	-	-	6	13
Günlük Yaşam	Öğretmene	1	7	-	-	-	-	1	2
	Kişisel Sorular								
	Güncel	2	13	1	7	2	13	5	11

	Konulara İlişkin Sorular								
	Genel	7	47	3	20	5	33	15	33
	Konulara İlişkin Sorular								
	Toplam	10	66	4	27	6	40	20	44
Fen-Doğa ve Teknoloji									
	Uzay	1	7	-	-	-	-	1	2
	Tıp	-	-	-	-	1	7	1	2
	Hayvanlar	-	-	-	-	1	7	1	2
	Teknoloji	-	-	1	7	1	7	2	4
	Diğer	-	-	-	-	2	13	1	2
	Toplam	1	7	1	7	5	33	7	16
Din									
	Ölüm	2	13	5	33	2	13	9	20
	Allah	2	13	2	13	1	7	5	11
	Diğer	1	7	4	27	1	7	6	13
	Toplam	3	20	9	60	4	27	16	36
Doğum									
	Doğumla İle İlgili Sorular	-	-	1	7	-	-	1	2

Tablo 3 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının öğretmene sordukları cevaplanması zor sorular; günlük rutine ilişkin sorular, günlük yaşama ilişkin sorular, fen-doğa ve teknoloji ile ilgili sorular, din ile ilgili sorular ve doğumla ilgili sorular olmak üzere beş temada ele alınmıştır.

Günlük rutine ilişkin zor sorular; geliş-gidiş, oyun ve etkinlik kategorilerinden oluşmaktadır. Günlük rutinler; okula gelme ve okuldan ayrılma, oynanacak oyunlar ve yapılacak etkinlikleri içermektedir. Günlük rutine ilişkin zor sorular; dört ASEK ve iki OSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Günlük rutinlere ilişkin zor sorular en fazla ASEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmemiştir. Örneğin;

‘Bir sonraki etkinlik nedir öğretmenim?’ (ASEK 15)

‘Annem ne zaman gelecek?’ (OSEK 12)

Günlük yaşama ilişkin zor sorular; öğretmene kişisel sorular, güncel konulara ilişkin sorular ve genel konulara ilişkin sorular kategorilerinden oluşmaktadır. Günlük yaşama ilişkin zor sorular; 10 ASEK, dört OSEK ve altı ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Günlük yaşama ilişkin zor sorular en fazla ASEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken en az OSEK çocukların öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Örneğin;

‘Öğretmenim bizim neden arabamız yok?’ (ASEK 12)

‘Minik Bilginlerden (sınıfın ismi) kimi çok seviyorsunuz?’ (OSEK 15)

‘Covid-19 ne zaman bitecek öğretmenim?’ (ÜSEK 12)

Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili zor sorular; uzay, tıp, hayvanlar, teknoloji ve diğer kategorilerinden oluşmaktadır. Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili zor sorular; bir ASEK, bir OSEK ve beş ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili zor sorular en fazla ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken ASEK ve OSEK çocukların öğretmenlerinden biri tarafından vurgulanmıştır. Örneğin;

‘Ben uzaya nasıl gidebilirim?’ (ASEK 11)

‘Teknolojik oyunlarla ilgili sorular sorduklarında zorlanıyorum.’ (OSEK 2)

‘Sineğin kalbi var mı?’ (ÜSEK 10)

Din ile ilgili zor sorular; ölüm ve Allah kategorilerinden oluşmaktadır. Din ile ilgili zor sorular üç ASEK, dokuz OSEK ve dört ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Din ile ilgili zor sorular en fazla OSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken en az ASEK çocukların öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Örneğin;

‘Biz ölünce nereye gidiyoruz?’ (ASEK 5)

‘Öğretmenim Allah bizi görüyor mu?’ (OSEK 4)

‘Allah mı her şeyi bize verdi?’ (ÜSEK 2)

Doğumla ilgili zor sorular kategorilere ayrılmamış ve aynı ad ile ifade edilmiştir. Doğumla ilgili zor soru sadece OSEK çocukların öğretmenlerinden biri tarafından ifade edilmiştir. Örneğin;

‘Öğretmenim ben nasıl doğdum?’ (OSEK 1)

Öğretmenlerin okul öncesi dönem çocuklarının sorduğu cevaplaması zor sorulara yönelik cevap stratejilerine ilişkin bulgular

Tablo 4. Öğretmenlerin okul öncesi dönem çocuklarının sorduğu cevaplaması zor sorulara yönelik cevap stratejilerine ilişkin ortaya çıkan tema ve kategoriler

Tema	Kategori	Alt SEK (f)	%	Orta SEK (f)	%	Üst SEK (f)	%	Toplam (f)	%
Açıklayıcı Yanıt Verme	Sözel Açıklama	7	47	10	67	9	60	26	58
	Yapma								
	Somutlaştırarak	3	20	-	-	2	13	5	11
	Açıklama Yapma								
	Toplam	9	60	10	67	10	67	29	64
Yanıtsız Bırakma	Cevap Vermeme	1	7	-	-	-	-	1	2
	Dikkati Başka	6	40	2	13	1	7	9	20
	Yöne								
	Çekme/Geçişirme								
	Bilmediğini	3	20	6	40	4	27	13	29
	Söyleme								
	Araştıracığını	-	-	3	20	5	33	8	18
	Söyleme								
	Beraber	2	13	4	27	3	20	9	20
	Araştırmayı Teklif								
	Etme								
	Toplam	9	60	9	60	9	60	27	60

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin okul öncesi dönem çocuklarının sorduğu cevaplaması zor sorulara yönelik cevap stratejileri; açıklayıcı yanıt verme ve yanıtsız bırakma olmak üzere iki temada ele alınmıştır.

Açıklayıcı yanıt verme teması; sözel açıklama yapma ve somutlaştırarak açıklama yapma kategorilerinden oluşmaktadır. Açıklayıcı yanıt verme teması; dokuz alt SED, 10 orta SED ve 10 üst SED çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Açıklayıcı yanıt verme en fazla orta ve üst SED çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilirken en az alt SED çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Örneğin;

‘Yaş seviyelerine uygun somutlaştırarak anlatmaya çalışıyorum.’ (ASEK 6)

'En ufak ayrıntılara dikkat ederek, çocuğum anlayabileceği şekilde açıklamaya çalışıyorum.' (OSEK 15)

'Anlayacağı şekilde açıklama yapıyorum.' (ÜSEK 13)

Yanıtı bırakma; cevap vermeme, dikkati başka yöne çekme/geçistirme, bilmediğini söyleme, araştıracağını söyleme ve beraber araştırmayı teklif etme kategorilerinden oluşmaktadır. Yanıt bırakma teması dokuz ASEK, dokuz OSEK ve dokuz ÜSEK çocukların öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Örneğin;

'Birazdan göreceksiniz, sürpriz gibi cümlelerle geçistiriyorum.' (ASEK 13)

'Şu an cevabını tam olarak ben de bilmiyorum ama eve gidince araştırayım sen de araştıran yarın bulduklarımızı konuşalım diyorum.' (OSEK 7)

'Bilmiyorsam dürüst davranıyorum. Çok güzel bir soru ama hiç düşünmemiştim. O yüzden şimdi cevap veremiyorum. Araştırayım ve birlikte öğrenelim tamam mı diyorum.' (ÜSEK 1)

TARTIŞMA / SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre çocuklar; günlük rutin, günlük yaşam, fen-doğa ve teknoloji, din ve izin/istek ile ilgili sorular sormuşlardır. Samuelsson vd. (2000) araştırmalarında çocukların benzer şekilde; din, fen-doğa ve günlük yaşam ile ilgili sorular sordukları ortaya çıkmıştır. Ronfard vd. (2018) araştırmalarında da çocukların; günlük yaşam, kültürel ve sosyal gelenekler, fen ve doğa ile ilgili sorular sordukları ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar farklı kültürel özelliklere sahip çocukların benzer konularda sorular sorduklarını ortaya çıkarsa da çocukların sosyo-kültürel yapıları soruların içeriğinin farklılaşmasına neden olabilmektedir (Ronfard vd., 2018; Sak ve Şahin Sak, 2020a; Ünlütürk vd., 2019). Zira çocuklar yakın çevresini gözlemleyerek sorularının içeriğini oluştururlar. Bu durum araştırma sonuçlarında da ortaya çıkmış ve çocukların sorularının tema ve kategorilere göre frekansı SEK'e göre farklılaşmıştır.

Günlük rutine ilişkin sorular daha çok ASEK ve OSEK çocuklar tarafından sorulmuştur. Bu sonuç, ASEK ve OSEK çocukların öğretmenlerinin uyguladıkları programda belirsizliklerin olduğu sonucunu doğurmaktadır. ÜSEK çocukların öğretmenlerinin ise düzenli bir program izlediklerini söylemek mümkündür. Günlük yaşama ilişkin sorular ÜSEK çocuklarının tamamına yakını tarafından sorulmuştur. Çocukların günlük yaşama ilişkin soruları çocukların aile ortamları hakkında ipucu vermektedir (Sak, 2020). Bu durumda ÜSEK çocukların ailelerinin günlük yaşamla ilgili aile ortamında daha fazla konuştukları ve bu konularda çocuklarını cesaretlendikleri düşünülebilir. Ayrıca ÜSEK çocukların öğretmenlerinin de çocuklarla günlük yaşam hakkında daha fazla konuştukları söylenebilir. Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili sorular ÜSEK çocuklar tarafından daha fazla sorulmuştur. Eğitim seviyesi yüksek ailelerin bağımsızlığa ve merakla öncelik verme olasılıkları daha yüksektir (Hart & Risley, 1992; Huttenlocher vd., 2007). ÜSEK ailelerinin genelde eğitim seviyeleri diğer SEK'e göre daha yüksektir. Bu durumda çocukların merak içeren fen-doğa ve teknoloji ile ilgili sorularının diğer SEK'e göre fazla olması bu durumun bir sonucu olabilir. Din ile ilgili sorular bütün gruplarda en az sorulan sorulardır. Çoğu toplumda din konuları yetişkinler tarafından açıkta nadiren tartışılmaktadır (Sak & Şahin Sak, 2020a). Yetişkinlerin bu uygulamalarının çocukların davranışlarını etkilediği ve din konusunda daha az soru sormalarına neden olduğu söylenebilir. İzin/istek soruları ise sadece ASEK çocukları tarafından sorulmuştur. Bu durumda ASEK öğretmenlerinin sınıf kuralları konusunda daha titiz oldukları söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre günlük rutine ilişkin zor sorular, günlük yaşama ilişkin zor sorular, fen-doğa ve teknoloji ile ilgili zor sorular ve din ile ilgili zor sorular sorulmuştur. Araştırmada ortaya çıkan çocukların zor soruları Sak (2020) ve Sak ve Şahin Sak (2020a) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalara göre çocukların zor soruları; günlük yaşam, din, bilim-doğa ve sex ve doğumla ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan araştırmada zor soruların temalara göre frekansları SEK'e göre farklılaşmaktadır.

Günlük rutine ilişkin zor sorular ASEK çocukları tarafından daha çok sorulurken ÜSEK çocukları tarafından hiç sorulmamıştır. Bu durum ASEK çocukların öğretmenlerinin düzenli bir program

izlemediklerini veya günlük rutinlerde belirsizliklerin olduğunu dolayısıyla çocukların sorularını cevaplamakta zorlandıklarını göstermektedir. Günlük yaşama ilişkin zor sorular ASEK çocukları tarafından daha çok sorulmuştur. Çocukların günlük yaşama ilişkin soruları daha çok aile ortamı ile bağlantılı olabilmektedir (Sak, 2020). ASEK ailelerinin zor koşullarda yaşadıkları ve çocukların bu zorluklarla ilgili sorularının olması olası bir durumdur. ASEK çocukların öğretmenleri de bu zor soruları cevaplamakta zorlanabilmektedirler. Bunun yanında OSEK ve ÜSEK öğretmenleri, çocukların günlük yaşama ilişkin sorularını cevap verecek kadar önemli görmemiş olabilirler. Fen-doğa ve teknoloji ile ilgili zor sorular en fazla ÜSEK çocukları tarafından sorulmuştur. Bu durumda ÜSEK çocuklarının fen-doğa ve teknoloji ile ilgili daha fazla deneyim sahibi oldukları ve bununla alakalı zor soruları öğretmene sordukları söylenebilir. Din ile ilgili zor sorular OSEK çocukları tarafından daha fazla sorulmuştur. Din konularının yetişkinler tarafından açıkta nadiren tartışıldığı ifade edilmişti (Sak & Şahin Sak, 2020a). ASEK ailelerinin eğitim seviyesi diğer SEK ailelerine göre daha düşük seviyededir. Bu yüzden çocukların din ile ilgili sorularını geçiştirdikleri veya zor olarak algılamadıkları söylenebilir. Benzer şekilde ÜSEK ailelerinin eğitim seviyesi diğer SEK ailelerine göre daha yüksek seviyededir. Bu yüzden çocukların din ile ilgili sorularına açıklayıcı cevap verdikleri veya zor olarak algılamadıkları söylenebilir.

Çocukların zor sorularına açıklayıcı yanıt verme öğretmenlerin yaklaşık 2/3'ü tarafından gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının sorularına yetişkinlerin açıklayıcı cevap verdiğini belirten araştırmalar bulunmaktadır (Callanan & Oakes, 1992; Chouinard, 2007; Sak, 2015; Sak, 2020). Samuelson vd. (2000) göre öğretmenlerin çocukların sorularına karşı sergilediği stratejilerden biri çocukların sorularını somut terimlerle açıklamaktır. Öğretmenlerin uygun cevapları; çocukların gelişimini desteklemekte, çocuklara yeni bilgiler kazandırarak öğrenme heveslerini artırmakta (San Bayhan & Artan, 2011) ve öğretmenin güvenilirliği hakkında çocuklara çıkarımda bulunma fırsatı sunmaktadır (Ronfard vd., 2018; Was & Warneken, 2017). Öğretmenlerin yarıdan fazlası çocukların zor sorularına açıklayıcı yanıt verse de beklenen öğretmenlerin tamamının çocukların zor sorularına açıklayıcı cevap vermeleridir.

Öğretmenlerin 3/5'i çocukların zor sorularına yanıt vermediğini ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmalarda yetişkinlerin; çocukların sorularını cevapsız bıraktıkları (Sak, 2015; Sak, 2020), soruları çocukları tatmin edecek şekilde cevaplamadıkları (Martin & Torres, 2013), çocukların sorularına nitelikli açıklama yapmadıkları (Kurkul & Corriveau, 2018) ve çocukların sorularına isteksiz cevap verdikleri (Tizard vd., 1983) belirtilmiştir. Yetişkinler gerekli bilgiye veya zamana sahip olmadığından dolayı çocukların sorularına her zaman kaliteli açıklama yapamamaktadırlar (Kurkul & Corriveau, 2018). Samuelson vd. (2000) göre de sorular hakkında bilginin olmaması, sorunun yaratacağı durumdan kaçınma ve çocuğu duygusal olarak rahatlatmak/korumak için öğretmenler çocukların sorularına cevap vermeyebilmektedirler. ASEK çocukların zor sorularının çoğu günlük yaşama ilişkindir. ASEK öğretmenlerinin çocukların sorularının yaratacağı durumdan kaçınmak ve çocuğu duygusal olarak korumak için cevap vermedikleri söylenebilir. OSEK çocukların zor soruları daha çok din ile ilgili olurken ÜSEK çocukların zor soruları daha çok günlük yaşam ve fen-doğa ve teknoloji ile ilgilidir. OSEK ve ÜSEK öğretmenleri gerekli bilgiye veya zamana sahip olmadıklarından dolayı çocukların zor sorularına cevap vermemiş olabilirler. Çünkü din ve fen-teknoloji ve doğa ile ilgili soruların cevaplanması için bilgi birikiminin olması gerekmektedir.

Çocukların zor sorularına cevap vermeyen öğretmenlerin stratejileri SEK'e göre değişkenlik göstermiştir. Dikkati başka yöne çekme/geçistirme ASEK, bilmediğini söyleme OSEK, araştıracağını söyleme ÜSEK ve beraber araştırmayı teklif etme OSEK çocukların öğretmenleri tarafından daha çok vurgulanmıştır. Samuelson vd. (2000) araştırmalarında da çocukların zor soruları karşısında geçistirme, yetişkinlerin kullandıkları stratejilerden biridir. Kurkul ve Corriveau'a (2018) göre yetişkinler gerekli bilgiye veya zamana sahip olmadığından dolayı çocuklarının sorusunu görmezden gelebilir veya etkisiz bir yanıt verebilir. Samuelson vd. (2000) araştırmalarında da çocukların zor soruları karşısında alternatif sunma ve bilmediklerini söyleme yetişkinlerin kullandıkları stratejilerdendir. ASEK çocukların öğretmenleri çocukların zor soruları karşısında kendi otoritelerini korumak için cevaplayamadıkları zor soruları geçistirmiş olabilirler. Ayrıca ASEK çocukları öğretmenlerinin sorularını geçistirmesi durumunda ısrarcı olmayıp bu

durumu kabullenmiş olabilirler. OSEK çocukların öğretmenleri çocukların zor soruları karşısında daha çok bilmediklerini söyleyerek ve beraber araştırmayı teklif ederek çocukları yanlış yönlendirmekten kaçınmışlardır. Ancak çocukların sorularını bilmediğini söyleyerek cevapsız bırakma öğretmenlerin yapmaması gereken bir yaklaşımdır. Beraber araştırmayı teklif etme soruları cevapsız bırakma stratejilerden en kabul edilebilir olanıdır. Bu durum çocukların sorularının dikkate alındığının da göstergesidir. ÜSEK çocukların öğretmenleri cevaplayamadıkları sorular karşısında araştıracaklarını söylemişlerdir. ÜSEK çocukları muhtemelen sorularının cevabını almak için ısrarcı davranışlar sergilemektedirler. Bu durum öğretmenleri araştırmaya sevk etmiş olabilmektedir.

Sonuç olarak okul öncesi dönem çocuklarının soruları; günlük rutin, günlük yaşam, fen-doğa ve teknoloji, din ve izin/istek ile ilgilidir. Çocukların cevaplanması zor soruları ise benzer şekilde; günlük rutin, günlük yaşam, fen-doğa ve teknoloji, din ve doğum ile ilgilidir. Öğretmenlerin çocukların zor sorularına yaklaşımları açıklayıcı yanıt verme ve soruları yanıtsız bırakma şeklinde gerçekleşmiştir. Çocukların soruları ve zor sorularının frekansları SEK'e göre farklılaşmıştır. Aynı şekilde öğretmenlerin soruları yanıtsız bırakma durumunda sergilediği stratejilerin frekansları da SEK'e göre değişmiştir.

Yetişkinlerin hayal ettiğinden daha büyük, daha eğlenceli ve daha ciddi olan çocukların soruları (Olsson, 2013), çocuk olmanın merkezi bir parçasıdır (Chouinard, 2007). Bu yüzden okul öncesi öğretmenleri çocukların sorularının önemini farkına varmalı, çocukların soru sormalarını teşvik etmeli ve çocukların sorularına uygun cevaplar vermelidirler. Jalongo'ya (1999) göre de okul öncesi öğretmenleri çocukların soruları karşısında; her zaman doğruyu söylemeli, soruyu anladığından emin olmalı ve sorunun cevabını bilmediği zaman bunu kabul etmelidirler. Öğretmenler çocukların sorularını/zor sorularını cevaplarırken çocukların SEK'ini dikkate almalıdırlar ve çocukların sorularına/zor sorularına hazırlıklı olmalıdırlar.

Soruları cevaplamada beden dilinin belirleyici özellikleri bulunmaktadır. Bu yüzden çocukların soruları ve öğretmenlerin cevapları gözlem yapılarak araştırılabilir. Daha küçük yaştaki okul öncesi dönem çocuklarının soruları incelenebilir. Aynı zamanda farklı SEK' deki çocukların soruları cinsiyet değişkenine göre incelenebilir. Öğretmenlerin cevaplarının; cinsiyet, yaş, mesleki deneyim ve eğitim düzeyi gibi değişkenler açısından incelenebilir. Çocukların, aldıkları cevap karşısındaki memnuniyet durumları incelenebilir. Sınıf, bahçe ve yemekhane gibi farklı bağlamlarda çocukların sorularının niteliği ve özellikleri araştırılabilir.

Araştırma, öğretmenlerin sözlü cevapları ve çocukların sorduğu soruların ne konu hakkında olduğu ile sınırlıdır. Bu sınırlamalara rağmen, farklı SEK'e sahip okul öncesi çocukların sorularını, zor sorularını ve öğretmenlerinin zor sorulara verdiği yanıtları inceleyen Türkiye'deki ilk araştırma olması açısından önemlidir. Araştırma sonuçları okul öncesi dönem literatürüne önemli katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda öğretmenlere ve ailelere çocukların soruları hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir.

KAYNAKLAR

- Baldwin, D. A., & Moses, L. J. (1996). The ontogeny of social information gathering. *Child Development*, 67, 1915–1939. <https://doi.org/10.2307/1131601>
- Bova, A. (2011). Functions of “why” questions asked by children in family conversations. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 776-782. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.151>
- Callanan, M. A., & Oakes, L. M. (1992). Preschoolers' questions and parents' explanations: Causal thinking in everyday activity. *Cognitive Development*, 7(2), 213-233. [https://doi.org/10.1016/0885-2014\(92\)90012-G](https://doi.org/10.1016/0885-2014(92)90012-G)
- Chouinard, M. (2007). Children's questions: A mechanism for cognitive development. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 72(1), 1–126. <https://www.jstor.org/stable/30163594>

- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Sage.
- Creswell, J. W. (2009). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Sage.
- Engel, S. (2011). Children's need to know: Curiosity in schools. *Harvard Educational Review*, 81(4), 625-645. <https://doi.org/10.17763/haer.81.4.h054131316473115>
- Flammer, A. (1981). Towards a theory of question asking. *Psychological Research*, 43, 407-420. <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00309225>
- Frazier, B. N., Gelman, S. A., & Wellman, H. M. (2009). Preschoolers' search for explanatory information within adult-child conversation. *Child development*, 80(6), 1592-1611. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01356.x>
- Harris, P. L., & Koenig, M. A. (2006). Trust in testimony: How children learn about science and religion. *Child development*, 77(3), 505-524. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00886.x>
- Hart, B., & Risley, T. R. (1992). American parenting of language-learning children: Persisting differences in family-child interactions observed in natural home environments. *Developmental Psychology*, 28, 1096-1105. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.6.1096>
- Havigerová, J. M., & Juklová, K. (2011). School: Institution where children learn the answers without asking question? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 29, 1091-1095. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.342>
- Hedges, H., & Cooper, M. (2016). Inquiring minds: Theorizing children's interests. *Journal of Curriculum Studies*, 48(3), 303-322. <https://doi.org/10.1080/00220272.2015.1109711>
- Huttenlocher, J., Vasilyeva, M., Waterfall, H. R., Vevea, J. L., & Hedges, L. V. (2007). The varieties of speech to young children. *Developmental Psychology*, 43, 1062-1083. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.5.1062>
- Jalongo, M. R. (1999). Editorial: On behalf of children "Is Pennsylvania really pink? Young children as questioners". *Early Childhood Education Journal*, 27(1), 1-3. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1026098421227>
- Kurkul, K. E., & Corriveau, K. H. (2018). Question, explanation, follow-up: A mechanism for learning from others?. *Child Development*, 89(1), 280-294. <https://doi.org/10.1111/cdev.12726>
- Legare, C. H., Mills, C. M., Souza, A. L., Plummer, L. E., & Yasskin, R. (2013). The use of questions as problem-solving strategies during early childhood. *Journal of Experimental Child Psychology*, 114, 63-76. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2012.07.002>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry* (Vol. 75). Sage.
- Martin, K. A., & Torres, J. M. C. (2013). Where did I come from? US parents' and preschool children's participation in sexual socialisation. *Sex Education* 14(2), 174-190. <https://doi.org/10.1080/14681811.2013.856291>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel Yayınevi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Mills, C. M., Legare, C. H., Bills, M., & Mejias, C. (2010). Preschoolers use questions as a tool to acquire knowledge from different sources. *Journal of Cognition and Development*, 11(4), 533-560. <https://doi.org/10.1080/15248372.2010.516419>
- Mills, C. M., Legare, C. H., Grant, M. G., & Landrum, A. R. (2011). Determining who to question, what to ask, and how much information to ask for: The development of inquiry in young children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 110(4), 539-560. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2011.06.003>

- Mills, C. M., Danovitch, J. H., Grant, M. G., & Elashi, F. B. (2012). Little pitchers use their big ears: Preschoolers solve problems by listening to others ask questions. *Child development*, 83(2), 568-580. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01725.x>
- Olsson, L. M. (2013). Taking children's questions seriously: The need for creative thought. *Global Studies of Childhood*, 3(3), 230-253. <https://doi.org/10.2304/gsch.2013.3.3.230>
- Piaget, J. (1967). *The language and thought of the child* (3rd ed.). Routledge and Kegan Paul Ltd.
- Ronfard, S., Zambrana, I. M., Hermansen, T. K., & Kelemen, D. (2018). Question-asking in childhood: A review of the literature and a framework for understanding its development. *Developmental Review*, 49, 101-120. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.05.002>
- Ross, H. S., & Killey, J. C. (1977). The effect of questioning on retention. *Child Development*, 48, 312-314. <https://doi.org/10.2307/1128919>
- Rowland, C. F. (2006). Explaining errors in children's questions. *Cognition*, 104, 106-134. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2006.05.011>
- Ruggeri, A., Walker, C. M., Lombrozo, T., & Gopnik, A. (2021). How to help young children ask better questions? *Frontiers in Psychology*, 11, 1-9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.586819>
- Sak, R. (2015). Young children's difficult questions and adults' answers. *The Anthropologist*, 22(2), 293-300. <https://doi.org/10.1080/09720073.2015.11891880>
- Sak, R. (2020). Preschoolers' difficult questions and their teachers' responses. *Early Childhood Education Journal*, 48(1), 59-70. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-019-00977-x>
- Sak, R., & Şahin Sak, İ. T. (2020a). Preschoolers' difficult questions: Variations by informant and gender. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(4), 534-547. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2020.1783927>
- Sak, R., & Şahin Sak, İ. T. (2020b). Bir gelişim göstergesi olarak çocukların soruları. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 918-943. <https://doi.org/10.24130/eccdjecs.1967202043258>
- Samuelsson, I. P., Johansson, E., Davidsson, B., & Fors, B. (2000). Student teachers' and preschool children's questions about life—A phenomenographic approach to learning. *European Early Childhood Education Research Journal*, 8(2), 5-22. <https://doi.org/10.1080/13502930085208541>
- San Bayhan P., & Artan İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Morpa Yayınları.
- Stephens, K. (2007). Responding to kids' questions about difference. *Parenting Exchange*, 1-2.
- Silva, M., Strasser, K., & Cain, K. (2014). Early narrative skills in Chilean preschool: Questions scaffold the production of coherent narratives. *Early Childhood Research Quarterly*, 29, 205-213. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.02.002>
- Şahhüseyinoğlu, D. (2010). Children as researchers: A report from 6 year old Turkish students 'science' classroom. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 5152-5156. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.837>
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık.
- Tizard, B., Hughes, M., Carmichael, H., & Pinkerton, G. (1983). Children's questions and adults' answers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 24, 269-281. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1983.tb00575.x>
- Tizard, B., & Hughes, M. (1984). *Young children learning*. Fontana.
- Ünlütürk, B., Nicolopoulou, A., & Aksu-Koç, A. (2019). Questions asked by Turkish preschoolers from middle-SES and low-SES families. *Cognitive Development*, 52, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2019.100802>
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: Development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

- Was, A. M., & Warneken, F. (2017). Proactive help-seeking: Preschoolers know when they need help, but do not always ask for it. *Cognitive Development*, 43, 91-105. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2017.02.010>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin. <http://www.turkis.org.tr/dosya/Mtsu8HzAic42.pdf>

Extended Abstract

This study aims to examine the questions and difficult questions posed by preschool children from different socioeconomic backgrounds and to explore the response strategies employed by their teachers. The research was designed as a qualitative case study. The study group consisted of 45 preschool teachers working in a province in central Turkey who voluntarily participated in the study. Participants were selected using *criterion sampling*, a purposive sampling method. The study included 15 teachers working with children aged 57–71 months in low socioeconomic conditions (LSEC), 15 teachers working with children of the same age in middle socioeconomic conditions (MSEC), and 15 teachers working with children in high socioeconomic conditions (HSEC). The classification of socioeconomic status was based on the hunger and poverty threshold data reported by the Confederation of Turkish Trade Unions in February 2021, as well as the educational background of parents and the environmental characteristics of schools. The majority of participants were female (n=44), aged 31–40 (n=22), held a bachelor's degree (n=41), worked in kindergartens (n=25), and were employed in urban schools (n=26). Data were collected through a personal information form and a structured interview form. The interview form included the following questions: "What questions do preschool children frequently ask you?", "What difficult-to-answer questions do preschool children ask you?", and "How do you respond to the difficult-to-answer questions posed by preschool children?" Informed consent was obtained from all participants, and interviews were recorded. Data were analyzed using content analysis, a qualitative research technique. An inductive approach was applied to identify emerging themes. Findings are presented under three main headings: (1) questions asked by preschool children, (2) difficult-to-answer questions asked by preschool children, and (3) teachers' response strategies to these questions. Preschool children's questions were categorized into five themes: daily routine, daily life, science-nature and technology, religion, and permission/request. Questions about *daily routines* included subcategories such as arrivals and departures, play, activities, meals, and other daily occurrences. While daily routine-related questions were most frequently expressed by teachers working with MSEC children, only one HSEC teacher mentioned this theme. Questions about *daily life* were categorized into personal questions directed at teachers, questions about current events, and general inquiries. These questions were most commonly reported by teachers of HSEC children and least frequently mentioned by teachers of MSEC children. Questions related to *science-nature and technology* were categorized into space, weather, the human body, animals, plants, and technology. These questions were most frequently reported by HSEC teachers, while LSEC teachers mentioned them the least. Questions about *religion* were grouped under *God and death*, with teachers from all socioeconomic backgrounds reporting them. However, religious questions were most commonly reported by LSEC and MSEC teachers. *Permission/request* questions, which refer to children's inquiries about seeking permission from teachers, were only reported by three LSEC teachers. Preschool children's difficult-to-answer questions were categorized into five themes: daily routine, daily life, science-nature and technology, religion, and birth. *Difficult questions about daily routine* included subcategories such as arrivals and departures, play, and activities. These were most frequently reported by LSEC teachers, while no HSEC teachers mentioned them. *Difficult questions about daily life* were categorized into personal questions directed at teachers, questions about current issues, and general inquiries. These were most frequently reported by LSEC teachers and least frequently by MSEC teachers. *Difficult questions about science-nature and technology* included subcategories such as space, medicine, animals, technology, and other topics. These were most frequently reported by HSEC teachers, while only one LSEC and one MSEC teacher mentioned them. *Difficult questions about religion* were categorized into *death* and *God*. These were most frequently reported by MSEC teachers and

least frequently by LSEC teachers. *Difficult questions about birth* were reported under a single category and were mentioned by only one MSEC teacher. Teachers' responses to difficult questions were categorized into two main themes: (1) providing explanatory answers and (2) leaving questions unanswered. *Providing explanatory answers* included two subcategories: verbal explanations and explanations through concretization. This response strategy was used by nine LSEC, ten MSEC, and ten HSEC teachers. *Leaving questions unanswered* included the subcategories of ignoring the question, diverting or dismissing the question, stating a lack of knowledge, promising to seek an answer, and suggesting exploring the answer together. This strategy was employed by nine teachers from each socioeconomic group (LSEC, MSEC, and HSEC). Overall, findings indicate that preschool children's questions primarily focus on daily routines, daily life, science-nature and technology, religion, and permission/request. Similarly, their difficult-to-answer questions also revolve around these themes, with the addition of questions about birth. Teachers' response strategies to difficult questions varied, with some providing explanations and others leaving questions unanswered. The frequency and themes of children's questions and difficult questions differed based on socioeconomic background. Likewise, the frequency and type of response strategies used by teachers when leaving questions unanswered varied according to socioeconomic conditions. This study is limited to teachers' verbal responses and the themes of children's questions. Despite these limitations, it is a pioneering study in Turkey that examines the types of questions preschool children from different socioeconomic backgrounds ask their teachers, particularly difficult questions, and how teachers respond to them. The findings contribute significantly to the field of early childhood education by shedding light on children's curiosity and the challenges teachers face in responding to their inquiries. The study also offers valuable insights for educators and parents, highlighting the importance of preparing teachers to handle children's complex and sensitive questions effectively.